

**Формування та озброєння української армії у період
Національно-визвольних змагань 1917-1921 рр.
(до 100-річчя Української революції)**

Вступ. Місце, яке відвела історія армії в житті суспільства, визначає її особливу роль у переломні моменти історичного розвитку. Суверенність нашої держави забезпечують її збройні сили, що не раз було підтверджено в ході боротьби українського народу за свою незалежність.

Матеріали та методи. У дослідженні були використані загальнонаукові та спеціальні методи. Зокрема, метод аналізу та синтезу, узагальнення та наукової абстракції, а також історично-порівняльного аналізу та прогнозування. Інформаційною базою дослідження виступають праці вітчизняних і зарубіжних вчених, статті опубліковані в періодичних виданнях, архівні матеріали, тощо.

Результати та обговорення. На початок 1917 р. із 6 млн 798 тис. особового складу діючої армії і 2 млн 260 тис., які перебували у запасних частинах, українці становили 3,5 млн. Важливу роль у закладанні підвалин Армії УНР зробили Перший (18–21 травня) та Другий (18–23 червня) Всеукраїнський військові з'їзди. Тут були створені вищі військові установи – Український Генеральний військовий комітет (УГВК) на чолі з С. Петлюрою та Всеукраїнська Рада військових депутатів, а також висунуто вимогу «націоналізації армії на національно-територіальному принципі». Найуспішніше була проведена українізація 34-го армійського корпусу під командуванням генерала П. Скоропадського. Він був перейменований у 1-й Український і вже восени нараховував 40 тис. осіб. Загалом чисельність особового складу частин, у яких була завершена українізація, становила близько 440 тис., із них 240 тис. дислокувалося в Україні. У грудні 1917 р. формуються й перші суто українські, (а не українізовані) регулярні частини – Курінь Січових стрільців, Гайдамацький кіш Слобідської України, 1-й Республіканський полк. 30 грудня С. Петлюра затвердив статут Армії УНР. У квітні Армія УНР нараховувала 40 тис. багнетів, 1500 кінноти, 20 тис. особового складу гарнізонів – разом 56 тис. осіб. Розпочалося формування кадрів восьми територіально-піхотних корпусів і окремої дивізії для Таврії. Однак подальша її розбудова була перервана державним переворотом 29 квітня 1918 р., внаслідок якого в Україні встановився режим гетьмана П. Скоропадського. 14 листопада 1918 р. розпочалося антигетьманське повстання, яким керувала Директорія. Після здобуття 14 грудня Києва 300-тисячне військо почало стихійно демобілізуватися. Зруйнований під час повстання військовий апарат не зміг упоратися із завданням перетворення іррегулярних частин у повноцінні бойові одиниці. У середині грудня було проведено реорганізацію вищих армій. Зваживши на неможливість продовжувати регулярну фронтову боротьбу, командування вирішило розпочати партизанські дії. Частина військ відправилась на територію окуповану поляками, де була інтернована, інші ж вирушили в рейд по тилах ворога. Після спільного з поляками походу проти більшовиків залишена без союзника напризволяще 40-тисячна Армія УНР ще більше місяця продовжувала боротьбу з ворогом. 21 листопада вона була цілком витіснена за річку Збруч й інтернована поляками. 23 лютого 1921 р. за наказом С. Петлюри був організований Український партизансько-повстанський штаб, який очолив генерал Ю. Тютюнник. З метою викликати в Україні антибільшовицьке повстання штаб у листопаді 1921 р. організував на її території збройний рейд, котрий завершивсь невдало. Це був останній збройний виступ армії УНР.

Все ж маючи таку міцну базу, сформувати дійсно боєздатну армію не вдалось, адже не було чітко розробленого плану створення національних збройних сил, не вистачало вищих офіцерських кадрів української національності. Згубні наслідки для формування Української армії також мала діяльність в ній політичних партій. Вони вели ворожу пропаганду проти Української держави. Українська армія стала причиною політичної боротьби між ними.

Висновки. Таким чином, не зважаючи на те, що армія УНР була створена на основі демобілізованих українізованих частин російської армії, українізованих частин австро-угорської армії («українських січових стрільців» та інших), формувань (військовополонених-українців Німеччини та Австро-Угорщини), колишніх військовополонених-галичан («січових стрільців») та загонів добровольців — «гайдамаків», «вільного козацтва» та інших; з жовтня 1918 по листопад 1920 року — це була уже регулярна армія Української Народної Республіки. Армія УНР за підтримки українських національно-державних сил спробувала відкритим військовим шляхом здобути незалежність України в ході національно-визвольних змагань 1917-1921 рр.

Література

1. Петрів В. Спомини з часів української революції. 1917–1921. Т. 1. К., 1927. – 234 с.
2. Голубко В. Армія Української Народної Республіки 1917–1918: Утворення та боротьба за державу. Л., 1997. – 386 с.
3. Срібняк І. В. Обеззброєна, але нескорена: Інтернована Армія УНР у таборах Польщі і Румунії (1921–1924 рр.). К., 1997. – С.44